

FİKİRLER

CİLT: 2

1 İKİNCİ KÂNUN 1930

SAYI: 47

Musahabe

Türkiyede Tekmektep

Tekmektep fikri yenidir. Her yeni gibi yanlış anlaşılma-ya müsaittir. Froebel' in Çocukbahçelerini bahçeli mektep olarak anlamışlardır. Halbuki Alman terbiyecisinin fikri büsbütün başkadır. Dilsizmekteplerini dili olmiyan çocuklara mahsus zannedenler vardır, halbuki bu mektepler dili yahut iki dili de sağlam olduğu halde hiç işidemiyen çocuklara mahsustur. Tekmektep usulünü de bütün Türk mekteplerini bir nevi, bir biçim mektep haline getirmek zannedenler belki vardır. Bu davanın gayet iyi anlaşılması lâzımdır. Davanın asıl sebebi demokrasi ahlâkıdır. Bu ahlâkın temeli müsavatsızlıktır. Milletın çocukları hak nazarında fark-sızdır. Bu çocuk bir köylü-nün, bir şehirlinin, bir zengi-nin, bir fakirin, kimin ve kim olursa olsun kendi kuvvetlerini inkişaf ettirmek

işinde serbestir. Serbestir demek, inkişaf vasıtalarına malik olabilir demektir. Çünkü ham tabiat, ham istidat kendi kendine inkişaf edemez. Bunun için medeniyet, ihtimam ve usul lâzımdır. Şimdi ilk tahsil bütün millet fertlerine mahsustur, onun türlü türlü olamaz. Tekmektep fikrinin temeli budur. Geçelim orta tahsile; bu tahsilin fikir ve el şubeleri olacaktır. Çünkü cemiyet hem fikir adamlarına hem de iş adamlarına mühtaçtır. Fakat bu iki tahsilden birini kovalıyan bir genç kendi benliğinin ve kendi istidatlarının inkişafını nazarı dikkata alarak bir diğer mektebe geçebilir mi? Şimdiki kaidelere göre ya hiç geçemez yahutta pek güç geçebilir. Halbuki istidatlar ruhun en sırlı cevheridir. Bunlar hakkında evvelden kati, hatta kati olmiyan hükümler vermek daima müm-

kün değildir. Demokrasi umdesine göre mektepler arasındaki duvarlar yıkılmalıdır. Çocuk inkişafının her merhalesinde her türlü vasıtayı her türlü kolaylıkla, her yerde bulmalıdır. İşte tekmeke-tp fikri bir nevi tahsil inhisarlarının, tahsil imtiyazlarının ve tahsilde kast teşkilâtının kaldırılması demektir. Demokrasi içinde türlü mektepler olsun, elverişli bu türlü-lük lâzım olan yerler de görünsün, fakat bu mektepler kendi kabukları altında saklanan mahluklara hiç benze-mesinler. Birer münzevi gibi yaşayacak yerde, birer uzuv gibi yaşasınlar. Tekmektep fikrini « Milletın mekteplerinin bütünlüğü » şeklinde de ifade edebiliriz. Benim Tekmektebi anlayışım böyledir.

İstanbul darülfünunu
müdürrislerinden

İsmail Hakkı

Cenevre Terbiye Kongrası

Geçen temmuzun yirmi beşinden, ağustosun dördüne kadar Cenevre şehrinde (Beynelmîlel Terbiye Cemiyetleri Federasyonu) kongrası toplanmıştır. Evvel emirde bu federasyon nasıl teşekkül etti, onu öğrenelim.

— Amerikanın (Milli Terbiye Cemiyeti), Umumi harbin ferdasında milletlerin birbirleriyle daha iyi anlaşmalarını temin, ve kalplerdeki kin yerine sevgi ikame etmek maksadıyla kendi aralarından bir hey'ete; bir (Beynelmîlel Terbiye Cemiyetleri kongrası) esaslarını hazırlamağı söylemişlerdir.

İlk kongra 1923 temmuzunda altmış memleketin iştirakiyle ve altı yüz âza ile Sanfransiskoda açılmıştır. Sonraki kongralar: 1925 de Edimburg da; 1927 de Toronto da; 1929 da Cenevre de toplanmıştır.

Sanfransisko kongrasında (Beynelmîlel terbiye cemiyetleri federasyonu) ve daimi bir (Büro) su teşkil edilmiştir. Gayeleri şunlardır:

- 1 — Milletler arasında müteakabil hüsnü niyet ve dostluk rabitaları tesis etmek.
- 2 — Irk ve mezhep farkı olmaksızın milletler arasında hukuku beşerin tanınması.
- 3 — Gençliğin kalbinde insanî bir ahlâkın inkişafına çalışmak.
- 4 — Sulhperverliğin inkişafı.
- 5 — Gençliğe, başka mil-

letlerin hasmı şeklinde değil, kendi millet ve vatanını derin sevmek şeklinde bir vatanperverlik terbiyesi verilmesi.

Cenevre de toplanan kongra on dokuz şubeye ayrılmıştı:

- 1 — Aile — Mektep
- 2 — Shihat terbiyesi
- 3 — Ameli terbiye
- 4 — Muallimler birlikleri
- 5 — 7 — Beynelmîlel tesañüt ve hüsnü niyet
- 6 — Muallimler ihzarı
- 8 — Anormal çocuklar
- 9 — Köy mektepleri
- 10 — İlk çocukluk devresi
- 11 — Mektep ve cemiyet
- 12 — Terbiye ve matbuat
- 13 — Kütüphane ve kitaplar
- 14 — Mektepten san'ata, işe geçit
- 15 — İlk tedarisat
- 16 — Orta tedarisat
- 17 — Yüksek tedarisat
- 18 — Büyümüş insanların terbiyesi
- 19 — Alfabe mücadelesi

Kongranın mihverini (Umumi sulh) mes'elesi teşkil ediyordu. Kongra Reisi Dr. Ogustos Tomas, açma nutkunda: (Bugün beşerin en büyük mes'elesi, milletlerin birbirleriyle dost yaşamasını temin edebilme işidir. Her millet, hattı hareketini, bütün beşeriyetin ki ile ahenkdar edebilmelidir. Burada toplanan dünya terbiyecilerinin

gayesi bu olmalıdır.) demiştir.

Kongra âzaları, dokuzdan on ikiye kadar şubelerde çalışmışlardır. Saat on yedide olan umumi içtimalarda altı mühim adam birer konferans vermişlerdir.

Oksfort darülfünunu profesörlerinden Gilbert Murray (Terbiyenin beynelmîlel cephesi) namı altında verdiği konferansta, bütün dünya gençliğine beynelmîle yüksek mefkûreler verme yollarından bahsetti. Bu zate göre gençlere yalnız (Faydalı şeyler) öğretmekle kalmamalı. Asıl öğredilecek şey: Beşeriyetin yüce emel ve mefkûrelerinin ne olduğunu öğretmek ve bunlara sahip kılabilmeğdir. Bunun için üç yol vardır:

- 1 — Büyük adamlarla samimî temas.
- 2 — Eflâtunun (Cumhuriyet) i, Aristonun (Ahlâk) ı, (Hegel) n, (Şekispir) in, (Rasin) in eserleri gibi ana eserleri tekrar tekrar mütalaa.
- 3 — Güzel san'atlardan en yükseklerle temas.

Bu profesöre göre insana, eğriyi, doğruyu temyiz edecek kuvvetler bunlardır. Gençlere beynelmîlellik fikri verebilmek için ise, seyahatlar, ecnebî lisanı öğrenme gibi şeyler kâfi değildir. Gençlerin (Müsterek zihniyet) edinebilmeleri lâzımdır ki buda

kurunu ulâ tarihi, lâtince ve madde ilimleri ile kabildir. Gençler, birbirlerini, bu müsterek esaslara malik olmalarıdır ki, iyi anlayabileceklerdir.

Profesörün son sözü şu olmuştur:

« Günün en mühim mes'elesi, beşeriyeti harbi umumidenberi içinde yuvarlandığı müşkülâtta kurtarmak mes'elesidir. »

İkinci umumi konferans, Cemiyeti Akvamın mesai daireesi şefi Mösyö Alber Tomas tarafından verilmiştir. Mösyö Tomasa göre: « Sulh, demokrasinin tekâmülü için elzem bir şeydir. Bu günkü cemiyetler dahi, ancak demokrasi usulü ile idare olunabilir. Hakiki demokrasi ise cemiyetin bütün fertlerinin, şuurlu bir surette, kooperasyonu dimektir. Bunun için her yerde işçi sınıfını yükseltmek lâzımdır. Amele sınıfının boş zamanlarını istifadeli geçirebilmek için onlara basit konferanslar tertibini gaye edinen teşekküllerin çoğaltılması lâzımdır. Hasılı terbiye öyle yapılmalıdır ki: İnsana, maddi hayat mücadelesi kuvvetile beraber en yüce vazifesini gördürebilecek kuvvet de vermeli ve işde yüksek bir zevk duydu-rabilmelidir.

Üçüncü umumi konferans, Freyburg Darülfünunu Rektörü profesör Arcari verdi.

Mevzuu « Mektep şairi Dante » idi.

Hatip, « İlâhi komedi » nin üç mevzuunu: « Mektep sevinci, muallimliğin kudsiyeti,

öğrenmenin ve talebeliğin şerefi » teşrih etti.

Dördüncü umumi konferansı, Almanya dahiliye nezareti müşavirlerinden olup Almanyanın Cemiyeti Akvamdaki hey'eti murahhasaya merbut komisyon âzasından Madam Gertrude Baumer vermiştir.

Mevzuu: « Terbiyede umumi kültür mes'elesiyle san'ata hazırlanma mes'elesini nasıl kaynaştırmalı? » idi.

Umumi kültür Hümanizme denilen eski Yunan ve

Romanın kurduğu esasları istiyor.

Bunları kaynaştırabilmek için, san'at mektepleri sisteminde umumi küllürlere biraz daha ziyade yer verilmesini istiyor.

Beşinci umumi konferans, Tokyo darülfünunu terbiye profesörü ve Japonya terbiye cemiyeti reisi Kont Hiroto Hayaşi tarafından verildi.

Mevzuu: « Japonyada orta tedarisat reformu » idi.

Profesörün anlatdığına

« Dumlu Pınar Kahramanına »

İman dolu bir âbidedir. Bir koca settir. Göğsünki o yalçın kayalardan daha serttir.

Süngünde parıldar vatanın toprağı yer yer Göğsünde yanıp söndü bu dağlar, bu denizler

Bağrında bu gün bin güneşin nuru parıldar Ondan kızarır böyle bu dağlar bu ufuklar

Bin hamlede bin kerre ölüp sonra dirildin Süngünle nihayet koca bir tarihi sildin

Alnın senin allaha bakan bir granittir. Bağrında coşan hisleri dünyaya işittir.

Nabzında vuran kandan alır rengini gökler Azmin daha kaç yıl koca dünyayı sürükler

Sarsılmayan imanına dünya bile dardır. Bir kâl'aki tunçtan başı allaha kadardır.

İzmir: 8 İkinci teşrin

Haşim Nezihi

canları yükseltmek olmayup çocuklarda:

1 — İyi bir şahsiyet teşekkülünü temin etmek.

2 — Şahsî mesuliyetin manasını sezdirmek.

3 — Menafîi umumiyeye için çalışmaktan zevk duyurmaktır.

Terbiyede en mühim kuvvetimizi bu nokta üzerinde tespit ediyoruz. Ve terbiyeyi çocuğun tabiatı üstüne istinat ettiriyoruz.

İlk tedrisatta ise «yapmak», « malûmat edinmek » den evveldir. Yani çocuklar, müşahade ve iş vastasıyla malûmat edinmektedirler»

Altıncı umumî konferans, Newyork Kolombiya darülfünunu terbiye fakültesi reisi Dr. Paul Monra tarafından verildi.

Mevzuu: « Garp ve Şark millellerinde terbiye » idi.

Bu zat, kongraya Japonya, Çin, Rusya, Türkiye, Balkanlar, Avusturya seyahatlarını mütaakip gelmiştir.

Japonyanın, Garp terbiye sistemlerini tamamen tatbik etmekte olduğundan, Çinin buna çalıştığından, Rusyada

yep yeni bir ruhla terbiye işlerine pek mükemmel çalışıldığından bahsettikten sonra bizim hakımızda:

« Hiç bir hükûmet, bu kadar az zamanda Türkiye kadar, terbiye işlerinde reform yapamamıştır. Takvimin, harflerin, fesin, kanunların değiştirilmesi küçük işler değildir. Bunların hepsinin zihniyet üzerine mühim terbiyevî tesirleri vardır. Malûmdurki içtimai müesseselerin hepsi terbiye üzerine tesir eder. »

Kongranın tedris âletleri, mektep kitapları sergisi de mükemmeldi. Her hükûmet, kendi mektep kitaplarıyla tedris âletlerini birer pavyonda teşhir etmiştir.

Veda içtimanda kongra şu tavsiyelerde bulunmuştur:

1 — Umumî sulh ve beynelmilel dostluk, çocuklar ve gençler üzerinde tesir icra etmek suretiyle, dünya terbiyecilerinin elindedir. Öyle çalışmalıdır.

2 — Muallimler ve mürebbiler yalnız zekâ üzerinde değil asıl seciye ve iyi vatan-daş yapma mes'elesi üstünde

çalışmalıdır.

3 — Matbuatın bu hususta terbiyecilere yardım etmesi rica edilmelidir.

4 — Kongra, beynelmilel dostluğu ihlâl edecek sinema filimlerinin aleyhindedir.

5 — Tarih tedrisatı, beynelmilel dostluğu ihlâl edecek tarzda tedris edilmemelidir. Bilâkis medeniyetin tekâmülüne, her milletin hizmet ettiğini gösterecek tarzda okutturulmalıdır.

6 — Irk, din ve saire farkı gözetilmeksizin dünyanın her yerinde çocuklar, aynı müameleye tabi tutulmalıdır.

İzmir Lisesi Felsefe Muallimi

M. Rahmi

Madam (Montes Sori) ye göre terbiyede hissî devirler

— 1 —

Bütün canlı mahlukat ve beşerî mevcudat irsî amillerin ve haricî şeraitin muhasasası olmaktan rtulamazlar. İrsî hassalar (Tohum = germe) ile intikâl eder. İklim, tegaddi, içtimai muhit... gibi haricî şerait de mahlukun inkişafının tayininde methaldardır. Eğer böyle olamsaydı terbiye sadece (imkânsız) olurdu. Meselâ, her noktada birbirinin aynı olan iki çekirdeği toprağa tevdi ediyoruz: Birincisinden müsait ahvali hariciye tahtı tesirinde tabiatını, manzarasını, hasiyetini evvelden bildiğimiz kuvvetli bir nebat doğuyor. Diğeri ise gayri müsait ve müellim ahvâl sebebiyle kuruyup çürüyor.

Hali inkişafta olan bir uzviyet de bilâ fark aynı mukadderata tabidir. O suretle ki; bu hadise muayyen bir plan ve istikamet dahilinde inkişaf kudretinin merkezi ilk hücre olduğuna ve bundaki meknî kudretin nesilden nesle intikal ettiğine bizi kani eder.

Yeni doğmuş çocuk da yaşadıkça aynı kanuna tabidir. Onda da kendisini muayyen bir istikamette inkişaf ettiren

bu esrarengiz kuvvet mevcuttur. Veraset kudreti mürebbinin tesirini şiddetle tahdit eder. Bunun içindirki mürebbi akilâne hareket ederek bu inkişafın kanunlarını ve muhtelif safhalarını keşfe çalışmalıdır.

Bütün bahçevan ve hayvan yetiştiriciler her zaman müşahade etmişlerdirki, haricî şeraitin tesiri mahduttur.

Hayatîyat ilmi dahi bu te-rübelerin neticelerini teyit etmektedir. Hayatîyat haricî şeraitin mahlukun inkişafı üzerindeki tesirlerini tamamen açığa çıkarmıştır, fazla olarak inkişafın, tatbik edildiği safhalarına göre bu tesiratin ayrı neticeler verdiğini de vuzuh ile göstermiştir. Hayatın bir devri için müsait

Ayrılırken

Hiç usanç getirmeden, aylarca bir düziye,
Araştırdım izini şehirde, her tarafta.
Nasıl habersiz geldin! öyle gidersin diye,
Bekledim sahillerde seni böyle her hafta.

Varsın, mes'ut olmasın! böyle seven, sonunda
Aşkın bana dağları, denizleri aştırdı!
Görüyorsan ya, kader bizi bak en sonunda
Velev ki bir an için olsun karşılaştırdı.

Kapanma kamarana! karşıma bir daha çık,
Nihayet işte bu gün gidiyorsun, güzelim
Ah hele bu ayrılık, bu sonuncu ayrılık
Her zamankinden acı, her zamankinden elim!

Ne kadar yalnız kalsam; yine dilerim candan;
Yolun açık olarak, koş o mes'ut yuvana!
Dört yıllık bir sevgiden, dört yıllık bir hicrandan,
Yeter ki bir bakışın yadigâr kalsın bana!

İstanbul: 1929

Süleyman Sıddık

olan her hangi hâl diğer bir safhası için müellim olabilir. Munhasıran sütü gıda küçük çocuklar için pek lâzım ve zarurî olduğu halde aynı şey mürahikler için gayri kâfi binaenaleyh muzurdur.

İçinde uzviyetin bazı harici halâta karşı sureti mahsusada hassas olduğu hayat devreleri bulunduğu keşf edilmiştir.

Tevellüdün hayatın muayyen bir kısmının haricinde imkânsız olduğu ve insanın bazı marazî tohumları çocukluk ve ihtiyarlıktan başka zamanlarda almağa kabiliyetli olmadığı her zaman malum bir hadisedir.

İstihale nazariyeleriyle meşhur olan Hollandalı alim Paofesör (Hugo de viries) hayatta ilk defa (Hissî devreler) hadisesini tebarüz ettirmiş ve buna kendi ismini vermiştir.

Madam Montes sori eserlerinde aynı tabiri kullanmakla beraber terbiye sisteminde bu mes'eleyi tamamiye nazarı dikkata almıştır.

(Hissî devreler) i iyice anlatmak için haşerelerin hayatından iki misal verelim:

Memleketimizde dahi bulunan ve (Porthesia) tesmiye edilen kelebek nev'inden bir tırtıl vardırki yumurtadan çıkar çıkmaz ziyaya doğru yürümek hassasına maliktir. Bunlar, yumurtadan çıkar çıkmaz hepsi ağaç dallarının uçlarına gelirler ve şüphesiz en münasip tarzda ışıklanan yuvalarını burada tesis ederler. Aynı zamanda yemek için burada körpe yapraklar,

küçük filizler bulurlar.

Şayanı dikkattirki ilk yemeklerini mütaakip bu tırtıllar ziyaya karşı hassasiyetlerini kayıp ederler. Dalların ucunda yerleşeceklerine, kabuğunu delerek ağacın içine girerler ve hayatlarını orada tanzim ederler. (Hissî devrenin inkıtai şu vaziyete mutabık demektir.

Dogrudan doğruya yapılan bu serbest müşahede neticelerini lâboratuvar tecrübeleride teyit etmektedir:

Yumurtadan yeni çıkan tırtıl yavruları, içine fasılahı surtte ziya sevk edebileceğimiz bir kutuya konursa yemek yemediği müddetçe haşere yavrusu kutu içindeki ziyalı noktaya doğru ilerlemekte istical eder. Ziya huzmelerini başka yerlere nakl ederek tırtılların yürüyüşlerini mütemadiyen aynı noktalara tevcih edebiliriz. Bu suretle, tegaddi edemediğinden ölünceye, yahut kendilerine gıda verilinceye kadar tırtılların yürüyüş hareketleri devam ettirilebilir. Gıda verildiği takdirde hayvanda ziyaya karşı (cazibe) inkıtaa uğrar. Artık tırtıllar ziyaya karşı (gayri hassas) kalırlar.

Daha menus olan diğer bir misal alalım:

Kovanda amelelik yapacak hadım dişiler henüz kurt halinde iken arı beyi kadar gıda alamadıklarından inkişafalarını tamamiye ikmal edemezler. Şimdi, eğer kovanda arı beyi namzetlerinden birisi ziyaa uğrarsa, hadım amele arılar derhal bey arıya mah-

sus gıda ile amele kurtlardan birisini besleyerek bunun arı beyi halinde inkişaf etmesini temin ederler. Fakat burada ehemmiyetle kayda lâzım olan şudurki; inkişaflarının muayyen bir noktasına vasıl olduktansonra amele arılar için artık bu (İstihale) imkânsız olur. Bu misal ilede teyyüt ediyorki; amele arıların kurt halindeki hayatlarında bir (hissi devre) vardırki, ancak bu esnada gidanın nev'i onların istikbalde (Bey) veyahut (Amele) olmasını tayin ediyor.

Eğer mevzuubahs hadise inkişaf için bir zaruret ise, (hissi devreler) in mevcut olmadığı farz edildiği takdirde cari hayatın tekâmülünü hangi şey'in temin edeceğini hayatiyatcular bile kendi kendilerine sormaktadırlar.

— 2 —

Madam Montes sori hasse uzuvlarının da, inkişafı munhasıran (3 — 7) yaşlar arasında vukua geldiği için mürebbinin ancak bu esnada tedricî ve metodik temrinlerle bu inkişafı kolaylaştırması lâzım geldiğinde ısrar ediyor.

Madam Montes sori, on sekiz yaşında hasse uzuvları terbiyesinin tam ve kâmil bir hale geldiğini söyledikten sonra uzun ceht ve gayretler sarf etmedikçe amelî tarzda nabız karakterini anlayamayan bir çok doktorların mevcudiyetinden bahsediyor. Ona göre bu doktorlar hayatlarının muayyen (hissi devre) lerinde kâfi derecede hasse terbiyesi almadıklarından nabız hare-

ketlerini temyiz kudretinden mahrum kalmışlardır. Aynı kimseler aynı sebeplerden dolayı kalbi ve ciğeri dinleyerek hakikî vaziyetlere vakıf olmak kabiliyetinden mahrumdurlar. Zira bu gibilerin kulakları gençlikte talim ve terbiye görmedikleri için tinnetlerin, tonların, seslerin farkında değildir. Ne kadar aşçı erkek ve kadınlar vardırki mesleklerinde daima yaya kalmışlar, iyi bir mutahassis olamamışlardır. Çünkü bunların şamme ve zaika terbiyeleri çok geç başlamış, bu sebeple müsait olan (hissi devre) çoktan geçmiştir.

Madam Montes sori adalı efalin ve bunun insicamını temin eden adalı hassenin de tamamiye hususi bir sür'at ile (genç yaşda) inkişaf ettiğini söylüyor. Bu sebepledirki çocuklar yazıyı pek kolay öğrendikleri halde mürahikler zahmet çekiyorlar.

Bundan başka (teleffuz = Articulation) hatalarında ancak çocuklukta tashih edilmesi mümkündür. Konuşma lisanının inkişafı (2 — 7) yaşları arasında vukua gelir. Bu devre (idrak) ve (taharrük) devresi, adalı mekanizmanın teessüsü devresidir.

Bir lisanın karakteristik seyr ve insicamını ancak bu yaşlarda elde etmek mümkün olduğu pek malum bir şeydir. Daha geç yaşta lisanın bu hususiyetlerine ait her türlü fütuhât emelleri boştur.

Ana lisanının iyi öğrenilmesine yekâne sebep onun çocukluk ta, binaenaleyh ait olduğu (hissi devre) de öğ-

retilmiş olmasıdır.

Mürahikın öğrendiği her yeni lisanda ona yabancılığını gösteren kusur ve hatalar vardır.

Yalnız yedi yaşından aşağı çocuklardırki bütün mümeyyiz şive ve teleffuz hususiyetlerini zaptetmek şartile aynı zamanda bir çok lisan öğrenbilirler.

Yine fena itiyatların mahsulü olan hususî lisan lehçeleri çocukluk devresinde ıktisap edilmiş kusurlardır ki mürahiklikte sabit bir hale gelirler.

Madam Montessori (ah-lâkî nizam) ve (itaat) için dahi (hissi devre) ler olduğunu söylüyor.

Birinci deruni intizamsızlık devresinde çocuk sanki sağır ve yabancı imiş gibi her nevi emre itaat etmez.

İkinci devrede, itaat etmek ister, emirden anlayan bir tavra maliktir ve bu talebe cevap vermek ister, fakat

ya buna muktedir olamaz, yahutta daima itaate muvaffak olamaz. Çocuk henüz bunda muvaffakiyetin verdiği hazza tatmamıştır.

Üçüncü devrede çocuk bu işi sür'atle anladığı gibi muhtelif temrinlerle tekâmül ettirir, (itaati bilmiş olmak) dan mütevellit bir neş'e ve heyecan gösterir, tam bir şitap ile en ufak emre koşmakla başkalarının akilâne hayatı ruhiyesine iştirak eder.

**

Madam Montes sori nin terbiyevî malzemesi sıkı sıkıya çocuk hayatındaki mütaakip (hissi devre) lere bağlıdır. O bu devirleri adım adım takip etmenin ne suretle mümkün olacağını düşünmüştür. Montes sori nin terbiyevî malzemesi arasında çocuğun aynı büyüklükte bir sıra deliklere sokacağı muhtelif silindirler vardır. Kezalik bu

« Halkapunar »

« Burada yatanlara »

Yolcul... başını koyda şu mermer taşı dinle!..
Gururun bir kat daha yalçınlaşacak belki
Kalbinin tunç sesini taşlarına perçinle
Tarihe kadar geçti kanının kızıl rengi

Yıldırımlar, şimşekler, fırtınalar gibidi.
Sökemez bu mabedi bir değil bin canavar
Türk, bu ana vatanın ezeli sahibidir.
Bu yerden dolu dizgin geçti yağız atlılar

(Jean Maar) dan

Felsefeciler karşısında:

Yeni bir filozof (Bergson) ve felsefesi

Gerek idealist, gerekse sansüalist filozoflar olsun, her iki zümreye mensup olanlarda, zekânın ancak hadiselerle temas edebileceğini iddia etmişler ve şeniyetin zekânın

havsılası haricinde kaldığı neticesine varmışlardır. Hadiseler, bizim ihtisaslarımızdır. İhtisaslar ise madde olmadıkları için, Filozoflar, mantıklarının neticesinde şen-

niyeti mutlaka yerine cevfi mutlakı bulmuşlardır.

(Bergson) zekânın esas itibarıyla şeniyeti idrak edemeyeceğini prensip olarak ortaya atıyor ve onun cevvelângâhı ancak hareket ve şuurdan mahrum maddelerdir diyor. (Bergson) yeni bir felsefe yaratmak istemiştir ki bu esas, bu yeni filozofun kendi ifadesiyle şu şekilde tesbit ediliyor:

Kuvvei hayatiye veya Bergson'un kendi tabirince hayattaki yaratıcı hamle, maddelerle bizi doğrudan doğruya temas ettiriyor, madde ve enemiz kendi cevheri aslıleri içinde yekdiğerlerle irtibat ve iştirak peyda ettikten sonra, eşyayı hadsi intibalar hasıl ederek anlıyoruz.

İşte bu formül dahilinde Bergson felsefesinin istinat ettiği esasları buluyoruz: Madde olmadan hiç bir şey bilinmez. Eşya bize ittıla vasıtasıyla kendini bildirir. Ittıla, öyle bir hadisei ruhiyedir ki üç kuvvetin iştirak ve muavenetiyle tahassul eder: Madde, hayat ve zekâ. Ittıla madde ile zekânın temasları neticesinde hasıl olur ki bu temastan ihtisas doğar. Bu temas vasıtasız vaki olmaz; Uzvi veya gayriuzvi herhangi bir cismin maddei uzviyemiz, asabımız üzerinde tevlit ettiği sadme ve tesirlerle hasıl olur. Eğer biz, şuuri hadise-

Ahmet Hikmet

terbiyevî malzeme arasında sıralanmak üzere mukavvadan kesilmiş harfler vardır. [1]

(6) yaşında bir çocuk bu silindir oyunundan nefret ettiği halde, aynı oyun (3) yaşındaki çocukları teshir eder. (4) yaşında bir çocuk bu harfleri sıralamağı pek cazip bulduğu halde bu oyun (5) yaşındaki çocuk için hiçte sevimli değildir. Hele (6) yaşında bu temrinler çocuk için çok sıkıcıdır.

Sınıflarımızda muayyen bir inkişaf sahasında uzun müddet teahhur ettiği halde birdenbire ilerleyen ve terakki gösteren çocuklara tesadüf ediyoruz. Pek mümkündür ki bunlar, bu esnada bir hissi devreden diğerine geçmiş olunsunlar.

Montesori sınıflarında bir çocuğun haftalarca aynı terbiyevî malzeme ile eğlenmeğe devam ettiği görülüyor. Burada çocuğun yeni bir malzemeyi istimalden imtina etmesinin büyük manası bilindiği için mutlak yeni bir

(1) Bu terbiyevî malzemeyi tafsilat ve resimlerle öğrenmek isteyenler, Mustafa Rahmi Ef. nin (çocuklar evi — Madam Montesori) kitabına müracaat ederler.

oyuncak kabul etmesi teklinde ısrar edilmez. Çünkü bu imtina o malzemeyi istimal için icap eden (hissî devre) ninhenüz gelmediğini ifade eder.

Bir sınıfta bütün çocukların (hissi devre) leri aynı zamanda başlayup aynı zamanda bitmediğinden Montesori sınıflarında (bütün çocuklara birden ders vermek ve sormak usulü) kat'iyen yoktur. Bu sınıflarda aynı devreye vasil olmuş çocuklardan müteşekkil guruplar vardır. Gurupların tertibi mütemadiyen değişir.

Montesori sınıflarının bariz vasıflarından biri de kullanacakları terbiyevî malzemeyi çocukların bizzat intihap etmeleridir. Henüz işe yarayanı düşünecek yaşta olmamalarına rağmen sırf tabiatlarındaki hakim ihtiyaçların sevkile hareket eden çocuklar bu intihaplarında asla yanılmazlar.

MadamMontesori nin en büyük liyakati çocuğun müteakip (kissi devre) lerine şayanı hayret surette intibak eden mükemmel bir elişleri malzemesi vücuda getirebilmesindedir.

lerin kar'ına nufuz etsek, eşyayı — Eskolâsilerin müessir veya gai dedikleri — madde ve zekânın temas ve sadmeleri içinde bulacağız ki bundan hasıl olan ihtisas o maddenin ancak şekli ve harici suretidir. Sansüalist filozoflar ihtisasla ittıla birbirine karıştırıyorlar ve ihtisas içinde madde bulamadıkları için nihilizme sapıyorlar. Muttali olduğumuz eşyada iki unsur vardır: Biri Hayâl, diğeri de mefhumdur ki yekdiğerinden ayrılmaz bir kül teşkil ederler. Mefhumun maddesi hayal ve ihtisastır. Mefhum hayalden ayrılınca bir fikir, bir şekil halinde kalır ki İdealist filozoflar ihtisas gibi her şeyin havassımızla kabili idrak ve müşahade olmadığına kani olarak meseleyi iğlak etmişler ve şeniyeti bulamamışlardır. Bu noktada hata zekânın değil; bilakis şeniyetin nerede olduğunu aramıyan filozoflarındır. Bergson bize diyor ki:

(Her ne kadar şeniyeti mutlaka zekânın havsılası haricinde isede hayatın sahip olduğu hadsi kuvvet, onu elde edebilir. Zekânın bizzat bilmediği şeylerde hads onun gayrikâfi mutalarını ikmal ve şeniyete ittıla kabiliyetini bize verebilir, sonra enemizle diğer mevcudat arasında tesis edeceği sempatik rabitalarla, şuurumuzda hasıl edeceği inbisatlar vasıtasıyla, bizi hayatın derinliklerine sokacak, müşahade ve rüyetimiz natamam ve gayrikâfi olsa da, nisbi olmayacak ve o zaman şeniyetle enemiz arasında hiç bir hâl bulunmayacaktır. Zekâmızın taa-

kkul ettiği maddelerle hayati hadiseler ve şuurumuz arasında esaslı ayrılıklar vardır.

Bu hadiseler ancak hads, ittıla kesbedebilir. Her asırda yetişmiş filozofların hatası, ancak hareket-siz ve şuursuz maddeleri düşünmeğe ve zaman içinde inkişafa muktedir olan zekâ vasıtasıyla, deymumet içinde halkedilen hayati meseleleri şeniyeti halletmeye çabalamış olmalarıdır ki şeniyet keşfedilmek için daha başka vasıtalara ihtiyaç göstermiştir.)

Görülüyor ki Bergson noktai azimet olarak her filozofun tahlili ve mantiki fikirlerden uzaklaşması ve vasıta-

sız olarak onları şeniyete temas ettirecek olan hadsi hamleler yapmaları lüzumunu ileri sürüyor. Ittıla vasıtasıyla eşyaya karşı heves uyanır. İzhar olunan bu heves ve temayül hayati kudretimizin tezahürüdür ki binnetice eşyayı temessül etmeye çabalar, temessül fizik ve etik olmak üzere ikidir.

Fiziki temessül, hayati bir hadise, etik temessül ise eşyanın cevheri aslisine intibak ve iştiraktan ibarettir. Eşyaya karşı izhar ettiğimiz heves ve temessül arzusuyla beraber az veya çok şiddetli heyecan duyarız ki bunu biz hissede-

YILDIRIM EFE

*Yıldırım Efeydi Zümrüdağ Beyi,
Erleri öğdüler Yıldız kahbeyi:
Ardına takarak onbeş efeyi
Yosmayı bastılar Öğüt Belinde.*

*Bu Yıldız güzeldi zümrüt Beyince:
Gözleri alevli, kaşları ince.
Yıldırım efeyi candan sevince
Yedi yıl kaldılar Zümrüt Belinde.*

*Kınayla çiçekli avcu, parmağı.
Gür sesi bayılttı ırmağı, dağı.
Efenin yedi yıl eridi yağı:
Gözleri gözünde, kolu belinde.*

*Yıldızı gidince başı ağardı,
Efenin gözünü bir duman sardı:
Ardına takıldı, dağları yardı*

*Kaması belinde, mavzer elinde.
Saçları dağıldı hasret yelinde..*

Sami Oğuz

riz. Bu his, o şey işimize yaradığı zaman muhabbet ve aşk halinde tecelli eder. İttıla hasıl ettiğimiz şey işimize yaramadığı ve onu sek-tedar ettiği zaman artık ona karşı heves yerine deffetmek arzusu tevellüt eder ki bunu takip eden his te nefret hissi olur.

Suurun bütün had-seleri içinde iki unsur vardır: Temessülü ve teessürü unsur-dur ki idrak ve histen ibaret-tir. Her idrake bir his müte-rafiktir. Bazan bu his pek zayıf ve az mahsus olabilir. Fakat hiç bir suretle tamamen gayrimevcut değildir. İdrak hayatı vasıtalarla canlandırıl-dığı zaman hareketsiz ve gay-rimeşurdur ki Berğson buna bir iskelettir diyor.

(Spiritus est qui vivificat)
hissi canlandırıcı ruhtur: Suurun her hadisesinde temessülü ve teessürü unsur birlikte bulunur. Hadisenin idraki yanında, bir de onun idrakinden mütevellit his vardır.

Fakat daima aralarında iştirak yoktur. O halde iştirak nedir? ve nasıl tahassül eder?

Her madde az veya çok kuvvetli bir enerji merkezi ve membardır. Fiziki tesirlerle aynı: O şeyin uzviyetimiz üzerindeki sadmeyle biz ona haricen ittıla hasıl ediyoruz. Bu ittıla münhasıran madde-nin mevcudiyetini bize öğretir. Dahili tesirlere, yani hissi teessürlere maddeden çıkan enerjiye ittıla hasıl ederiz. O halde bir mev-cutla iştirak hasıl etmek onun enerjisiye ittıla hasıl etmek demektir. İştirak öyle zihni bir hadisedir ki kendi ken-dine tahtesşuur sukut etmez,

o ancak hisle müterafikan tezahür eder. İhtisasta olduğu gibi his dahi ancak cümlei asabiye üzerinde hasıl olan eczayı ferdiyenin hareketiyle tevellüt eder. Burada muhar-rık ancak zekâdır. Zira, hissi sinirlerin tenbihi, zihni bir faaliyete tabidir. Duygularımız daima kalbimizin aksülâ-milleriyle müterafiktirlar. His-siyatın şeraiti tezahürüyesi, merkezi dimğda ise de kalpten gelir. Müttekâmil uzviyetlerde hayat ancak cümlei demeviye ile asabiye arasında daimi bir teati vemübadeleden başka bir şey değildir. Hissiyatımızın ifadesi kalp ve dimağ arasın-daki teati ile yapılır ki bu iki uzuv canlı mahluklardaki makinaların en mükemmel çarkıdır. Bu teati, asabi te-sirleri kalbe nakleden sinir-lerle, kanı başa getiren damar vasıtasıyla vaki olur. Eşyaya iştirakin o eşyadan çıkan enerjiye ittıla demek oldu-ğunu tekrar ederim. Eşyaya iştirak etmek için de şeniyete temas lâzımdır. O halde metafizik cevherlerle, ha-yatla, skolastiklerin külliyyat dedikleri fikirlerle madde olmadıkları için iştirak hasıl edilemez. Zira bu cevher-lerin hiç bir şeniyeti yoktur. Eşyanın cevheri aslileriyle iştirak hasıl edebilmek için zaman ve ırklarda, şahıslarda zihni ve uzvi bir istidadı mahsus olmak lâzımdır. Bazı kavmların efradı arasında eşyanın cevheri aslilerine iştirak kudreti vaktiyle pek genç yaşta bile çok kuvvetli idi. Bu insanların hayatı, bütün mevcutlar üzerinde taşıyor, onları değiştiriyor, tenhalıkları, sahraları, nihayet bir sürü gayrimer'i mevcut-

larla dolduruyordu. O za-man yalnız insanlar, hayvan-lar değil, kayalar, dağlar, ormanlar, denizler, nehirler, yıldızlar dahi söylüyordu. Hulâsa bu insanlar mevcudatı şahsiyetleştirmişler ve ilâh-laştırmışlardı. İnsanların ha-yatı pek cazip ve sahhar bir âlem içinde geçiyordu. Bilâ-hare taakkuli hayat devri geldi, felsefe, fen hayatı sol-durdu, sararttı. karanlıklaş-tırdı ve arz dar bir mahbes halini aldı. Eşyanın cevheri aslileriyle iştirak hassası son derece azaldı ve hatta ekser insanlarda tamamen kayboldu. Artık asrımız içinde şeniyeti nakil ve terennüm eden ancak bir kaç şaire rashyoruz. Bun-ların arasında Lamartin ilk mevkii alır. Hiç şüphesiz ilk insanlar arasında zuhur eden bu kabil şairlerin şeni-yete nufus kudretinden Lamar-tin gibi bir şairin daha aşağı olduğu söylenemez.

His bir kudret değildir. O, eşya ile iştirakten sonra hasıl olan bir tezahürdür: O halde tamamen zihni bir faa-liyet olan iştirak hisse ne suretle irtibat hasıl ediyor?

His âsabın muharrikidir, o, âsabın kabiliyeti taharrü-kiye ve muharrikin şiddeti tenbihine göre az veya çok canlı olur. Eğer ilk insanlar arasında zuhur etmiş şairler, eşyayı şahsiyetleştirmişlerse bu, muhit ve zamanın zihni-yet farkından ileri gelmiştir. Lamartinin (Le soir) unvanlı şiirindeki sünihatını gelecek makalemizde mümkün mer-tebe manzum olarak izah ve şeniyetle temas ve iştirakin ne olduğunu daha yakından anlamış olacağız.

Ali Rıza

Yena serbest zümre mektebi

Arzettiğim prensiplerden mülhem olarak bir kaç züm-re mektepleri teessüs etmiştir. Bunlardan terbiyecisi P. Pe-tersen, in — iki sene için Chili' ye gitmişlerdir, oranın orta ve yüksek mekteplerini düzelterek — idare ettiği zümre mektebini tasvir ede-ceğim. Mezkûr mektep 1924 de tesis edilmiştir, talebeler « 3 » guruba ayrılmış, « 8 » sınıfı vardır. Birinci gurup I—IV; ikinci gurup V—VI; III nci gurup ta VII—VIII nci sınıfları ihtiva etmektedir. [1]

Zümreye muallimler, mektep müdürlerinden [P. P.] ma-ada üniversite talebeleri ve çocuk velileri de dahil ol-muşlardır. Ta başlangıçtan itibaren zümre âzaların yar-dımıyla bütün ihtiyaçlarını doğrudan doğruya kendi temin etmiştir. Çocuğun için-de tekemmül ettiği muhita bilhassa ehemmiyet verilmek-tedir. Sınıflar çocukların yaptıkları şeylerle donatıl-mıştır; bu çocukları yaradım-cılığa sevk etmek içindir. Sıra, peykeler yerine sandalya ve masalar konulmuş, muallim kürsüsü kaldırılmıştır; mual-lim talebelerin arasında otu-rur. Asıl ders sabahları

(1) Fazla malûmat edinmek iste-yenler P. Petersen'in: Eine freie allge-meine Volkesschule nach den Grunds-ätzen Neuer Erziehung (Vena—Plau) ve Eine Grundsichule nach den Grunds-ätzen der Arbeits-u. Lebensgemeinsch-aftsschule namındaki eserine muracaat E. H.

yapılır. Sabah ders serbes mesai tarzında saat « 7 » de başlar. Sabah çalışmalarında yalnız bir teneffüs vardır: « 9, 40 » dan « 10, 15 » e kadar. Her saatte bir teneffüs çocukların muntazam, şevkli faaliyetlerini vakıtlı vakıtsız inkıtaa uğrattığından bırakılmıştır. Alâka ve sevi-yeye uygun olan çalışmalarda yorgunluk gayet geç gelir. Çocuklar işlerine yarım saat sonraları daha kuvvetli bir istekle çalışır ve işlerini bitirinceye kadar bırakmak iste-mezler.

Bu suretle çocuklarda aradığımız şahsiyet, kuvvetli irade daha çabuk tebellür eder. Haftalık çalışmalara bir toplulukla başlanır. [bu esnada iş sevinçini ifade eden bir de şarkı söylenir]. Hafta sonunda da yapılan işler topluluk halinde tezekkür edilir. Pedolojik ve pedoteknik mü-esseselerde yapılan tecrübeler neticesinde çalışma kudret ve kabiliyetinin — hafta başı Pazarertesi hesabıyla — Çar-şambaya kadar muntazamen yükseldiği, ondan sonra ya-vaş yavaş zayıfladığı, alçal-dığı anlaşılmıştır. Serbest zamanlarda çocuklar istedik-leri şeylerle meşgul olmak hususunda mutlak bir hür-riyete malikdir. Umumi ted-risatta da kendilerine âzami hürriyet bahşedilmiştir. Çalışmada muvaffakiyetin sırrı

intizam olduğundan işe baş-lamazdan evvel behemehal onlarla birlikte iş programı [planı] tespit edilir. Pro-ğramdaki toplu ve mütekâsif bir şekil alması için muallim tatbikat esnasında göreceği boşlukları doldurmak salahi-yetini haizdir. [muallim haftanın son gününde ana-hatlar üzerinde ısrar eder, malûmatın muntazam bir tarzda icmâl ve teksifine dik-kat eder]. Muhtelif gurup-ların programlarına bakarak haftalık işlerin nasıl gittiğini anlayabiliriz. Bilhassa alâka ve yenilikler ihtiva ettiğinden umumi tedrisat çok mühim-dir, çünkü bu saatlerde yapı-lacak işleri ve intizamı çocuk-lar doğrudan doğruya ken-dileri tayin etmektedir. Mese-lâ Wolf'ın idare ettiği V-VIci sınıf talebeleri günün birinde şöyle bir program çizmişler-dir:

- a) musiki
- b) kıraat
- c) geçen hafta yapılan işlerin bazıları hakkında rapor
- d) ufak tebliğler. Musiki ve kıraatte ekseriyetle çocuk-lar tarafından seçilir, tayin edilir.

Faraza kıraatte sınıf filân müellifin eserinin okunma-sına karar verdi, yine sınıfın [zümrenin] tensibi üzerine çocuklardan biri kalkar, doğ-ru sınıf kütüphanesinin dola-bını açar, kitabı getirir.

Geçen hafta faaliyetleri hakkındaki raporla ufak ufak tebliğler çok hararetle ve alâkalı oluyor. Mektep müsamereleleri, gezintileri ve velilerinin mektebi ziyaret edişlerinin de çok mühim terbiyevi tesirleri vardır. Umumi tedrisatta şüphesiz birinci devrede mektebi ve muhiti hayata taalluk eden mevzulara temas edilir, fakat bazen herhangi bir çucunun ileri attığı gündelik bir mevzuu da hararetle bir müzakere ve faaliyetleri mucip olabiliyor. Böyle bir manzaraya şahit olmuş olan ziyaretçilerden birinin intibalarını kaydediyorum: «Mevzu çinlilerle İngilizlerin muharebesi idi, herkes bildiğini söylüyor, muallim muhavereleri idare ediyor, söylenenleri anahalları etrafında zaman zaman teksif ediyor, onları taklibe ve istikrarı isticvaplarla muhakemeye davet ediyor, mesele ağır, mühim, sınıfta derhal hâlline imkân yok. Esasen buna ihtiyaç ta yoktu yal elverir ki alâka uzansın, çocuklar kendiliklerinden hocalarına müracaat ediyorlar ve ileri derse kadar bu hususta tetkik ve tettebülarda bulunacaklarına ve neticeyi raporla bildireceklerine dair karar verdiler. Her biri kitaplarına, muallime anababalarına baş vurdular, çalışılar lâzım gelen malûmatı şahsî mesailerıyla topladıktan sonra raporunu hazırladılar. Çocukların tav'i alâka ve faaliyetlerine, orijinalitelerine bilhassa ehemmiyet verilmektedir. Muallim ancak kuvvetli ihtiyaçlar karşısında müdahale eder; çocuklar her hangi bir kelimeyi evveâ hocasından sormaz,

lugata bakar, arkadaşlarından sorar, imkânsızlık karşısında muztar kalırsa hocasından sorar.]

Resim derslerinde de geniş bir hususiyet hükümfermadır. Resim saatinde [bütün çocuklar aynı zamanda resme devam mecbur değildir, aynı saatte çocuklar isterlerse elişi atelyesine gidebilir, yahut alâkadar olduğu her hangi bir kursta parçasını okumakla meşgul olabilirler] talebelere malzeme verilir; çocuklar ne arzu ederlerse onu tersime başlarlar. Muhtelif tecrübeler yapılır.

Bazısı ancak bir karikatür yapabiliyor, elindeki kâğıdı mütemadiyen kesip duruyor: bu hâl resim hocasını ka'iyen hiddetlendirmez; onlardan bir kaç o andeki duygu ve düşüncelerini ifadeye muvaffak oldu mu hoca için istenen ele geçti demektir. [musiki, lisan, san'at gibi resim de bir ifade vasıtasıdır]. Resim istidatı, bilhassa dikkatli temrin işidir; çocuk ihtiyacı duyar, alâkadar olur, himmet ederse resim teknikini çabuk elde edebilir. Muallim ihtiyaç messettikçe izahat verir. Zümre mektepleri velilerden yardım görmekte beraber çocukların vicdan ve mantığından kuvvet aldığından inzibat işi gayet yolundadır.

Sevimsiz hallere hiç tesadüf edilmez diyemsek bile hafif olmakla beraber enderdir de. Serbest zümre sistemi orta mekteplerde daha geniş mikyasta muvaffakiyetle tatbik edilmiştir.

(Niğde):

Terbiye muallimi
Eyup Hamdi

TATLI SU AKVARYOMU

İki türlü tatlı su akvaryomu vücuda getirilebilir: Bir kısmı yalnız, küçük gayri fıkariyeler için, diğerleri ise fazla olarak balıklarında ihtiva etmek için...

Gayri fıkariyeye mahsus akvaryom:

Bu yapılması, ve idaresi, idamesi en kolay ve en az masraflı ve sahibine en çok şeyler öğretenidir.

Yapılması:

İki üç litre suyu ihtiva eden, camdan bir bukal alınır. Gayet dikkatle temizlenir, ve bir çok defalar yıkanmış kumla bukalın altını döşedikten sonra su ile doldurulur. Eğer fazla bir külfet ihtiyar edilmemek isteniyorsa bu iki üç litrelik hacim kâfidir.

Bundan fazla olunca akvaryom büyük olur, ve içindeki hayvanat kolayca müşahade edilemez. Akvaryom daha küçük de olabilir. Ve daha çok şeyler gösterebilir. Kum yerleştirildikten sonra suda yetişen bir nebat dikilir. Bunun rolü havayı müvellidülhumuzalandırmak ve hayvanları teneffüsten husule gelen gaz karbonu yoketmektir.

Kışın ölmeyen mai (Mousses) lerden (Potamogeton) veya (Callitriche) veyahut ta (Utriculaire) lere kadar her nevi suda yetişen nebat bu işi görebilir.

Bu lüzumlu olan nebatın mikdarı pek cüüidir. Bizim kabul ettiğimiz bukal için 15 — 20 santimetrelilik bir

Paris hatıraları: 2

MEMLEKET ASKI

«Valeri» ye ait çok kıymetli bir eserin neşrolundugunu «Sorbon» daki İngiliz dostum küçük gözlerini kırparak bana müjdelemişti.

— Şuracıkta «Kartiyelâten», Metroya, bin ve önüne gelen her hangi bir kitapçıya sor, diyordu.

Dediğini yaptım. Fakat ne aksilik! O gün istediğim kitabı hiç birisinde de bulamadım. Artık avdet etmeyi düşünüyordum ki, «Raspa» ya çıkan büyük bulvarı dönerken birdenbire göz döndürücü apartmanların altında kalmış zavallı bir dük-

dal kâfidir, bundan fazlası lâzım değildir.

(Lamellibranche) larde suyu tasfiye etmeğe yararlar. Bunlar suyu branşileri arasında cereyan ettirerek eczayı uzviyesini zaptederler.

(İçinde bulunan uzvi ecsamı)

Küçük (Gastrozodes) ler bukalın cidarını temizlerler, bunlardan fazla olarak kabın dibine bir kaç kaukaa konurki hayvanlara ziyadan kaçmak bir melce olur. Bu suretle akvaryom hazırlanmış olur. Şüphesiz bu akvaryom ancak durgun su uzviyatını ihtiva edebilir. Fakat onlar orada hiçte suyu değiştirmeden yaşayabilirler.

Akvaryomun ziyaya vaz olunması lâzımdır. Fakat tam güneş altına değil, zira bu taktirde su fazlasıyla teshhun eder. Yazın akvaryomun serin bir mahâlle konması

kâncıkla karşılaştım. Burada belki aradığımı bulamıyacaktım; ama eski şeylere tesadüf etmek ihtimali vardı, hemen kapıyı açtım, içeriye girdim.

«Stefan Malârme» den «Verlen» den bir şeyler sordum, ben sorarken kitapçı ayağa kalkmıştı. Çok hassas ve beyaz iri gözlerini bir müddet gözlerimin içinde gezdirdi. Dikkat ettim, bu adam genç bir ihtiyara benziyordu; Başında saç yok, çenesini örten sakalı çok seyrek, alını, yanakları çizgilerle dolu, göğsü adeta çökmüş gibi.. Kim bilir sırtında

lazımdır. Yalnız ara sıra bir az pişmiş yumurta sarısı verilebilir. (On beş günde bir kere bir toplu iğne başı kadar!)

Müşahade için kullanılabilecek âlet sadece bir loptan ibarettir.

Bu akvaryomda yetiştirilebilen hayvanlar:

(Spogiaires) ler:

Tatlı su süngerleri pek az cereyan eden yahut havuz sularından taşlara veya dallara tespit edilmişlerdir. Suyu konduktan bir müddet sonra hali tabiilerine avdet ederler. Ve hariçten bakılınca osküllerden çıkan suyun izi görülebilir.

(Coelentérés) lerden:

(Hydres) lerin (yeşil veya esmer) cinsleri.

Tabiiye çömezi

H. Alparslan

— Bitmedi —

hangi uzun ıstapların yükünü taşıyor!... Giydiği yeşil amele gömleğini acele acele ilikledi, yanıma gelerek bir solukta şunları sormaya başladı:

— «Müse» yi okudunuz mu?

— Pek az.

— «Bodler» den?

— Ondan da öyle.

— Ya.. şu halde, size şimdi ayıracacağım bir kaç kitabı da behemehâl alınız. Madamki hayat acılarını ve hayatın bu şekildeki manasını dini bir musiki ve saf bir şiirle terennüm eden edebî bir cereyana teşnesiniz, bunu iyi anlamak için çok okumak lâzım. «Rembo» yu «Malârme» yi hatta «Valeri» yi «Buvayeri» yi okuyunuz. Bunların iyice kavranması için de hepsinin en büyük üstadı «Bodler» i tetkik etmelidir. Çünkü....

Nazarları dalgın, başı dik, elleri camekânın üstünde mütemadiyen harekette, bazen sararıyor, bazen kızarıyor, söylüyor ve söyledikçe ilâhileşiyordu.

Ansızın:

— Siz hangi millettensiniz, dedi.

— Türküm.

— Türk mü? demek sizinle komşuyuz, tahminim ne doğru çıktı.. Sizi görür görmez Şarklı olduğunuzu anlamıştım. «Tolestoi», «Gorki» sizde terceme edilmiştir değil mi? «Dostoyevski» yi, «Gogol» ü tanıyor musunuz? İstanbul Darülfünununda Türk edebiyatı tarihini okutan yine on bir sene evvelki Bey midir? Bilhassa Şarkiyatla meşgul olan kimdir?

Bunun gibi daha hatırlıyamadığım bir çok sualleriyle «komşuluk» kelimesi, beni cidden şaşırtmıştı.

Bildiğim kadar hepsine ayrı

eevaplar verdim. Vakit geçiyordu, verdiği beş on kitabı çabucak gözden geçirmek istedim. Halbuki şimdi, içimde bu kitaplardan ziyade kitapçının şahsiyeti yaşıyordu. Ona doğru bakarak, konuşmağa bir vesile aradım.

— « Ne iyi, ne güzel, dedim, siz kendi san'at hayatınızdan maada Ruslarınkini de biliyorsunuz, noktai nazarlarınızdan çok istifade ettim. »

Deminki çökük göğüs sanki bir yay gibi gerildi, omuzlarını kaldırdı, yumruklarını sıktı. Çok sıcak, temiz gözleriyle üstündeki yeşil gömleğini süzdü. Sonra bana, şunları bir nefha halinde başladı:

— Aziz komşum, ben « M. F. » Fransız değil, Rusum; Rus Darülfünunlarından birinin edebiyat tarihi müderrisi, « ilâve etti » ihtilâlden sonra buraya kaçtık.. Burada ise ömrü bin ahla rendeliyoruz. Vatan seması, vatan sesi, vatan şiir ve musikisi bunlar ne mukaddes şeyler.. Bir defa daha onları görmek, onların sesini işitmek için emin olunuz ki hayatımı, heyecanımı her şeyimi vermeğe razıyım. Bazı zamanlar mezarımın Pariste olacağını düşünüyorum da çıldıracağım geliyor. Düşüncelerimin manasını gurbete çıkmayanlar kabil değil anhyama. Vatan ve vatan sesi, bu çok başka çok esrarengiz bir kuvvettir.

« Başı öne doğru düştü. Artık daüssılanım şimşekleriyle karşılaşıyordum. Şüphe yok ki bunlar onun içine milyonlarca damla kan, milyonlarca damla göz yaşı getiriyorlardı. Elini titriyerek sıktım, bir şey söylemek üzere dudaklarım harekete geçmek istedi, fakat muvaffak olamadılar.. Çünkü ben de ağlıyordum; mendilimi almak üzere elimi cebime götürmüştüm ki bir el kolumu sıktı, döndüğüm zaman onunla göz göze geldik. Onda göz yaşı benimkilerinden daha çoktu, adeta çocuk gibi ağlıyordu. Hayatımda hiç unut-

(Gústave le bun) dan

Kısa hakikatler

Evvelce en kuvvetli muhariplerin hakim olduğu dünyaya, yarın en âlim fen adamları, hükmedecektir.

Cihan evvelce fikirlerle idare olunurdu. Bu gün ise daha ziyade ihtiyaçlarla...

Muhakeme nadiren his yaratır, hisler ise daima muhakeme yaratırlar.

Siyasi hayatta iyi muhakeme; — hata ve hakikat derecesi ne olursa olsun — ikna edici olanlardır.

İmanın başlıca kudretlerinden biri; çok zayıf ferdi kuvvetlerden, pek azim maşeri bir kuvvet vücuda getirebilmesidir.

Bir demokrasiye, kaide ve nizamla değil, onun irade ve efkârına veçhe verecek kuvvetli hayallerle hakim olunur.

Her şeyde müsavât zihniyeti, tabiatın yarattığı ve bütün terakkilerin menbaı olan gayrı müsavâtı; külliyyen anlamaktan çıkar.

miyacağım bu hatıram onun hicrîkırılarıyla bitirebildiği şu son cümleyle kapandı:

— Benim için mi ağlıyorsun aziz Türk dostum, bilseniz bu göz yaşlarınız memleketinden çok uzak düşmüş bir menfinin kalbinde ne büyük kıymete maliktir.

İRFAN

Tarihin felsefesi; kâinat felsefesinin son bir faslı gibi mutalaa edilmedikçe anlaşılamaz.

İhtilâller, cemiyetteki harici silsilei meratibi kolaylıkla değiştirebilir. Fakat fikri silsilei meratibe dokunamaz ve dokunsa da pek muvakkattir.

Esatirin (Mythes) büyük müddileri; cihanın hakimleridir. Yeni siyasi ve dini esatirle yeni medeniyetler çıkarırlar.

Her zihayat; içinde, bazen kuvvetli iradelerini bildirmek için uyanan binlerce ecdadın uyuduğu geniş bir mezardır.

Diriler arasındaki münakaşalar, ekseriya ölümler arasındaki münazaalardır.

Pisikolojinin yakındaki keşiflerinden biri, bir ferden bir ruh yerine bir çok ruhlara malikiyetini, vazıhan göstermek olacaktır. Bu suretle bizim şahsiyetimiz; her biri muhtelif tarzlarda harekete muktedir ayrı ayrı şahsiyetlerin birbiri üzerine tavazzuundan ibaret olacaktır.

Aynı günde bir adamın bir mes'eleda fevkalade zekâ ve başka bir hadisede tamamiyle zafiyet göstermesi itibarıyla hükmedebiliriz ki şekli harici aynı olmakla beraber iki ayrı şahsiyet muvacehesindeyiz.

Kemal Turan

Muharriri:

Maksim Gorki

ÖLDÜRÜCÜ AŞK

veya
MAKAR ÇODRA

Türkçeye çeviren:

Mümtaz Turhan

— 2 —

İşte vaiz denen bu adamlar böyledirler, : İnsanı çok üzölmeğe teşvik ederler de kendileri günde on defa yerler. « Makar ateşe tükürdü, sustu ve piposunu tekrar doldurdu.

Rüzgâr, acı, hazin ve şikâyetle inliyor; karanlıklarda atlar kişniyor ve tatlı cezbeli bir şarkı çergeden yüksiliyordu. Bu şarkıyı söyleyen, Makarın kızı; güzel Tonga idi. Onun göğüsten gelen, bonjur dediği zaman da bile şarkı söylediği andaki gibi garip bir surette uzun uzun akseden ilâhi sesini tanıyordum. Esmer, donuk benzi daima bir kraliçe vakarı taşıyor, koyu, elâ gözlerinde bir füsün ve letafetin, güzellik ve cazibenin itimadı ve yine kendisinin olmıyan her şeye karşı derin istihfaflı okunuyordu. Makar, bana piposunu uzattı:

« Çek! Cim! Kız güzelmi çağırıyor?. Cim istermisin böyle bir kız sana aşık olsun?. Hayır?. Bu iyi, hakkın var. Kızlara inanma, onlardan uzaklaş; bir kız buseleri, benim pipomu sevdiğim bir ihtirasla sever, fakat eğer sen bunu öpersen iraden kalbinde ölür. Ve o seni senin görmeyeceğin ve kendini bir daha kurtaramıyacağın bir sihirle bağlar. Ve sen ona bütün ruhunu verirsin. Bu muhakkak. Kendini kızlardan gözet, onlar daima yalan söylerler, Engerekler...

Onlar sana, « Seni dünyada herkesden çok seviyorum » diyeceklerdir. Fakat onu küçük bir toplu iğne ile bir defa sokmağı tecrübe et, göreceksin kalbini parçalamak isteyecek, ben bütün

bunları biliyorum...

« Ey deli kanlı. İstermişin sana hakiki bir hikâye anlatayım? Onu aklında tut, bütün hayatında bir kuş gibi serbest kalacaksın.

« Genç bir Bohemyalı, bir Lüiko Zobar vardı. Bütün Macaristan, Bohemya ve bütün İslâvonya, ve denizin çevirdiği bütün memleketler onu tanırdı. Bu, çok cesur bir delikanlıydı. Hiç bir kasaba, hiç bir köy yoktuki, orada bir kaç onu öldürmek için yemin etmiş olmasınlar. Fakat o daima sağ kalırdı; eğer bir at onun hoşuna gitsen sen istersen muhafazası için bir alay yerleştir. O yine onu kaldırırdı. Hiç kimseden korkmazdı, hattâ şeytan bütün avenesiyle beraber gelse, eğer ona yandan bir bıçak savurmazsa muhakkak şiddetli bir küfürden sonra yumruğunu her halde burnunun üstüne yerleştirirdi.

« Her çerke onu tanırdı veya ondan konuşulduğunu işidirdi. O yalnız atları severdi, bununla beraber uzun müddet onları saklıyamazdı, bir kaç gün bindikten sonra istenilen fiata satardı. Hiç bir şeyi esirgemezdi; eğer kalbine ihtiyacınız olsa göksünden, sana vermek için söküp çıkarırdı. Uluvvice- nap bu kadar büyüktü. İşte o böyleydi.

« Bununla on sene oluyor çergemiz Bokovinyada idi. Bir ilk bahar gicesi oturuyorduk Kossot ile beraber harbeden asker Danilo, ihtiyar çeri başı ve bütün ötekiler, Radda, Danilonun kızı, ve birde ben.

« Benim Tonğayı tanıyorsun değilmi? Bu bir kralıçadır. Fakat onu Raddayla

mukayese edince.. Hayır bu Tonga için bir şeref olur. Raddı tasvir etmek için kelime yoktur. Bir kemen sesi onun güzelliği hakkında belki sana bir fikir verebilir. Yalnız kemancının da kendi ruhu gibi kemanını çalabilmesi şartıyla.. »

« Bu kız bir çok kahramanların kalbini yaktı. Bir defa Moravyada, bir ihtiyar Manyat onu görür görmez hayran kaldı: At üstündeydi, ona bakıyor, ve bütün vücudu tir tir titreyordu. Bu Manyat altun sırmalı elbisesi içinde yanında asılı mücevherlerle işlenmiş yıldırımlar gibi kıvrımlar saçan kılıcıyla, yeri turnaklarıyla eşen küheylâmiyle bayram günündeki bir şeytan kadar küzeldi. Mavi kadife beresiyle sanki başında bir sema parçası taşıyor gibiydi. Uzun müddet Raddaya baktı baktı da, nihayet ona:

« Buraya gel, beni bir defacık öp, sana bir kise dolu altun vereceğim » dedi. Kız istihfafla, cevap vermeksizin arkasını döndü. Kızan ve aynı zamanda meysus olan ihtiyar Manyat — « Beni af et dedi. eğer seni tahkir ettiysem; hiç olmazsa bana daha tatlı bak » ve altun dolu kisesini kızın ayakları dibine fırlattı. Öteki güya tesadüfle, ayağıyla kiseyi çamura iterek yürüdü gitti. Manyat arkasından: « Ne kız, ne kız » dedi. Ve kırbaçlanan at arkasından bir toz bulutu kaldırdı.

« Ertesi gün ihtiyar Man-

yat yine geldi. — Kimdir onun babası? . Diye bütün çergenin içinde çağırttı; Danilo göründü.

— « Kızını bana sat: Onu istiyorsan iste » dedi. Danilo ona « Servetlerini domuzlarından vicdanlarına kadar satacak ancak asillerdir. Fakat ben Kossot ile muharebe ettim ve hiç bir şeyimi satmadım. » Diye cevap verdi. Hiddetinden kızaran ihtiyar kılıncını çekti. Fakat içimizden birisi ateşli bir kav parçasını atının kulağına bırakınca hayvan sahibini dört nal alup götürdü.

« O vakit bizde çergemizi oradan kaldırıp hareket etmek düştü. Bir gün yürüdük, iki gün yürüdük, nihayet iki günlük bir yürüyüşten sonra arkamızdan bize yetişti.

Ey siz ve ötekiler durun » diye bize bağıryordu. « Allahın ve kulların önünde size yemin ederim ki maksat ve arzularım gayet safcadırlar. Bu kızı bana zevce diye verin, bütün servetimi sizinle paylaşacağım. ».

« Tamamiyle tutuşmuş eğerin üzerinde rüzgârda bir ot gibi sallamıyordu. Hepimiz düşünüyorduk. — « Pek alâ, kızım cevap ver. » Diyerek Danilo bırıklarıyla oynuyordu. « — Eğer bir kartal bütün varlık ve isteğile bir karga yuvasına girerse ne olur? » Diyerek Radda bize sordu. Danilo gülmeğe başladı. Bizde gülüyorduk. — « Pek alâ kızım. İştittinizmi efendim? Olmuyor işte ne yapalım.

Mümtaz Turhan

— Bitmedi —

HALK ŞİİRLERİ

« Fikirler » bu sayısından itibaren halk edebiyatına, halk şiirlerine sütunlarında bir sayfaya ayırmıştır. Bu sayfada halk edebiyatına, an'anasına dair tetkikler neşretmek niyetindeyiz. Karile-rimizin bu hususta yardımlarını reca ederiz. Sayıfalarımız bu nevi neşriyat için herkese açıktır. Elllerinde malûm, meçhul halk şairlerinin şiir, koşma ve sairesi olanların bunları « Fikirlere » göndermelerini millî edebiyata millî harse hizmet noktasından ayrıca bekleriz.

Halk edebiyatından:

Maraş halk şairlerinden
Emrah'ın bir koşması:

Gene geldi yaz baharın ayları
Yare mektup yazmak ister gönlümüz
Karı gitmiş mor zümbüllü bağları
Şikâr için gezmek ister gönlümüz
Düzgün ahbap tel alışkın nazile
Nargileler yansın mercan köz ile
Saki gerek mey doldur naz ile
Badeleri süzmek ister gönlümüz
Nişan alıp böy tüfekler ötünce
Ne hoş olur çakır keyfler bitince
Kamaların kölgesinde yatınca
Silâhları çezmek ister gönlümüz.

Karaca oğlandan:

Neynemeli şu dünyanın ötesin
Akibet ölüm olduktan kerri
İsterse bahçende bülbüller ötsün
Benim konca gülüm solduktan kerri.
Yalan şu dünyanın ötesi yalan
Felektir bir tanemi elimden alan
Mısra sultan etseler istemem kalan
Dost ağlayıp düşman güldükten kerri
Kelâm çıksın dilinden dişinden
« Kel murakip » (1) yol eylesin döşünden
O güzellik soyha (2) çıksın başından
Ben dertli viranlı olduktan kerri
Karacaoğlan söyler sözün doğrusun
Başına su konmuş çeltik egrisın
Gözleri sürmeli [Ceren] (3) yavrusun
Ben ölüp düşmana kaldıktan kerri

1 — Karaco oğlanın rakibi

2 — Ölünün üzerinden çıkan elbise

3 — Tavşan yavrusu

Toplayan
Hikmet Turhan